

A HÉT TORONY VÁROSA

/A SZERBEK BETELEPEDÉSE/

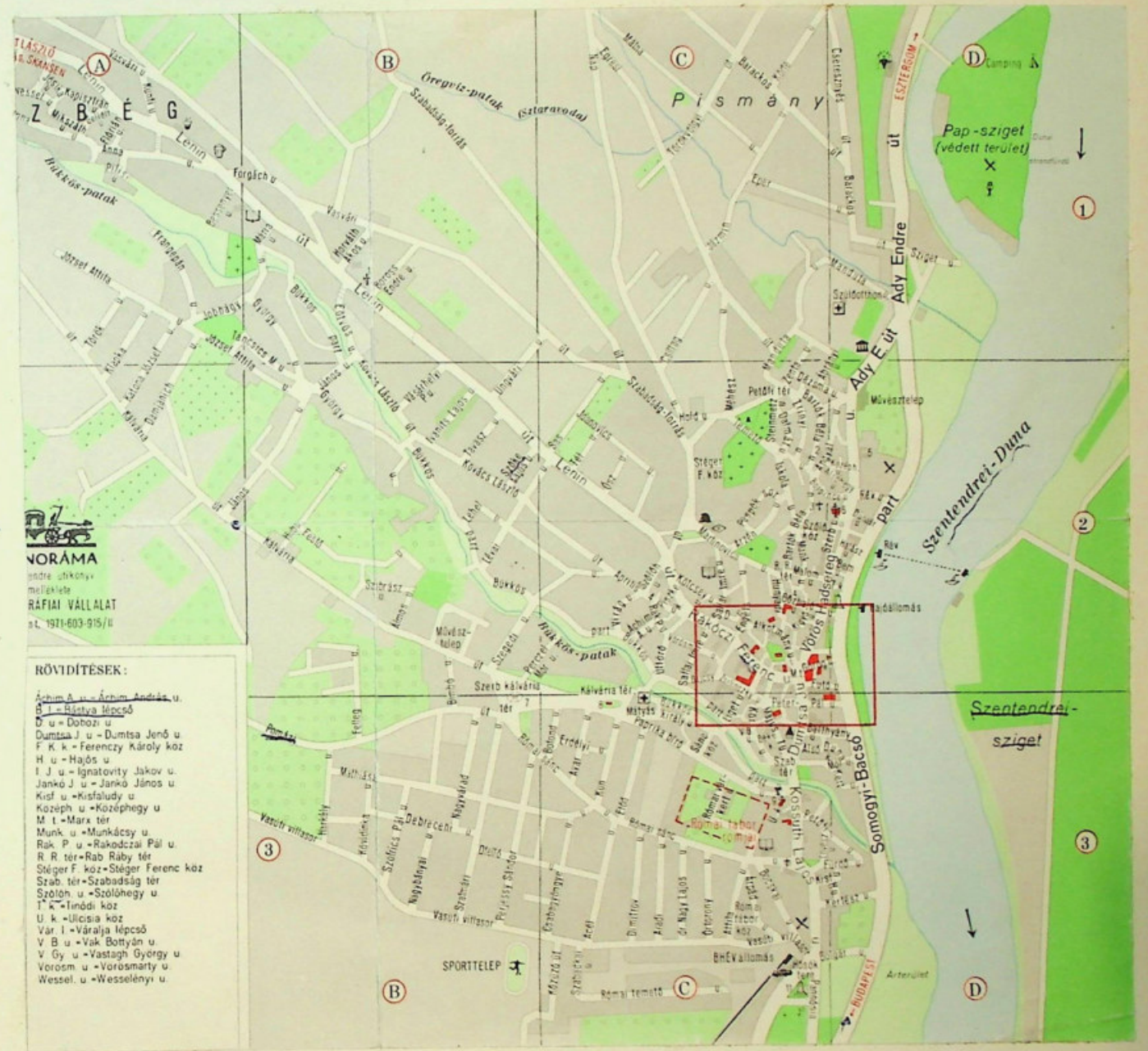

JAKOV
IGNJATOVIĆ
SZERB
RAPSZÓDIA

Tavaly kerültem Szentendrére iskolába. Már az első napokban érdeklődni kezdtem a város szépségei iránt. Megtudtam, hogy a város nagy múltja tekint vissza. Amint szabadidőm támadt, kutatni kezdtem Szentendre múltja után. Érdeklődésem eredményteljesen járt. Ezt már eddig is tudtam, hogy sok művész élt itt. De a város története számomra új volt. Érdeklődéssel nézelődtem a szép stílusú házak között, amelyekben sok múzeumot rendeztek be. Elragadtak kanyargós utcácskái, szűk, hangulatos közei. Amint sétáltam utcáin, eszembe jutott valami. Talán az utcák furcsa neveiről?

— Nem tudom.

De azt gondoltam; vajon mi lehet az utcák nevének a története? Mi készítette a város lakóit arra, hogy ezeknek az utcáknak ezeket a neveket adják? Mi lehet a titka ezeknek a neveknél? Utána jártam. Engem főleg a szerbek betelepítése, és életmódja, stílusa érdekelt. Ez (úgyan) ugyan is fontos volt Szentendre kialakulásában. Mint kiderült, az utcák neveinek a története visszotükrözi a teljes történelmi képet. Ha ma sétálni indulok először a Szerb utcába megyek, amely nevének története fontos Szentendrére

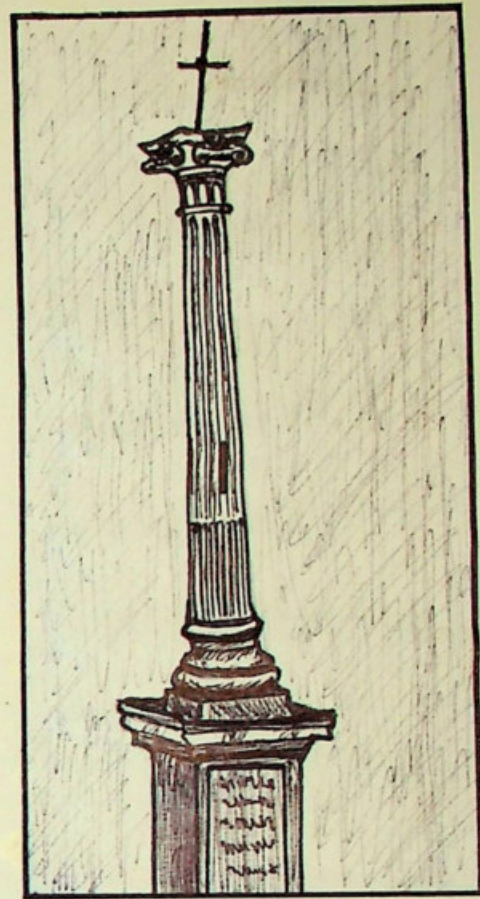
mesélnek az utcák nevei

történetében.

Szentendre életében egy távoli esemény játszott fontos szerepet. Az 1389-i rigómezi csatában fogdába esett a szerbek vezére, Lázár cár, akit a szultán később lefejeztetett. Itt törökök előtt a szerbek nagy csoportokban (Magyarok) Magyarország felé húzódtak, itt kerestek menedéket. Egy csoportjuk eljutott Szentendrére is. Ez volt a szerbek első betelepődése. Itt szerbek - bár csak egy - második magyarországi megjelenése 1434-ben történt a galambóci csata után. Zsigmond király szívesen fogadta a menekülő szerbeket, és különböző kiváltságokkal könnyítette helyzetüket.

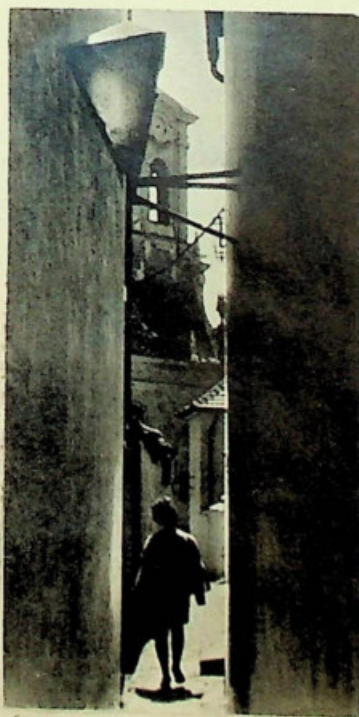
Itt következő történelmi színhely a török kor. Ennél a kőről mesél a Török köz, és a Törökölgyi út.

Itt törökök gyors előrenyomulása miatt egyre bizonytalanabbá vált a Szentendrén élő szerbek és a törzökös magyarság élete. 1526 után megpecsétlődött az ország sorsa, itt török pusztítás városokat, falvakat törölt el a föld színéről. 1541, Buda eleste után Szentendre sorsa is eldőlt. Itt törökök feldúlták a Pilist, és Szentendre egyre jobban elnéptelenedett. 1559-ben Musztafa budai defterdán bevételi jegyzéke szerint Szentendrén még 38 ház állt, illis megye kajstroma szerint Szentendrén 1588-ban már csak 6 porta. Itt város véres csaták szin-

Lázár cár keresztje

Zsigmond szívesen fogadta a szerbeket.

Török köz

Itt hagyomány szerint ezeket a házakat építették a törökök

és a szerbesség, közvetlenül a király fennhatósága alá tartozott. Itt letelepedett szerbek „ideiglenesnek” szánt lakóhelyükön előbb csak faházakat és fa-templomokat építettek. Egy részük a karlócai béke /1699/ után vissza is tért hazájába. Nagy részük azonban végleg itt maradt. Ezért a faházakat hamarosan díszes köépületek váltották föl. Városházát, iskolát és (vendéglőt) vendégfogadót emeltek. Ittlig 60 év alatt 7 templomot építettek. Ez a város gazdagságát is jelzi meg, azt az érdekes szokást, hogy az egy vidékről települt szerbek az hazában is megőrizték összetartozásukat. Külön-külön templomot emeltek (est) és azt a származási helyükről nevezték el. Itz ószerbiai pozsarneváciak templomukat Pozsar-voacskának hívták, a szerémségi csipraváciak Csipravacskának, a torontáli opováciak Opovacskának, a belgrádiak Belgrád templomnak. A szerbek 1690-es betelepülésével kezdődött Szentendre történetének lepirágrzóbb korszaka. Itt menekülő szerbeknek sikerült megmenteniük ingóságait, pénzüket. Ezért hamarosan eleven és nyüzsgő ipari és kereskedé-élet indulhatott Szentendrén. Itt város tekintélye egyre nőtt, a környékbeli szerbek kulturális és politikai élete is itt összpontosult. Tölt idő amikor a tanács- tagok egynegyede volt csak magyar, a többi szerb. Ekkor alakult ki a város a magyartól annyira el-ütő sajátos mediterrán jellegű szerkezete. Itt hegyoldalon magasra épített házak szűk

Presbrassenzka...

Csipravacsko...

...és kavacsoltvas kapujs.

...és rokokó-főkapujs.

Csipravacskának, a torontáli opováciak Opovacskának, a belgrádiak Belgrád templomnak. A szerbek 1690-es betelepülésével kezdődött Szentendre történetének lepirágrzóbb korszaka. Itt menekülő szerbeknek sikerült megmenteniük ingóságait, pénzüket. Ezért hamarosan eleven és nyüzsgő ipari és kereskedé-élet indulhatott Szentendrén. Itt város tekintélye egyre nőtt, a környékbeli szerbek kulturális és politikai élete is itt összpontosult. Tölt idő amikor a tanács- tagok egynegyede volt csak magyar, a többi szerb.

Ekkor alakult ki a város a magyartól annyira el-ütő sajátos mediterrán jellegű szerkezete. Itt hegyoldalon magasra épített házak szűk

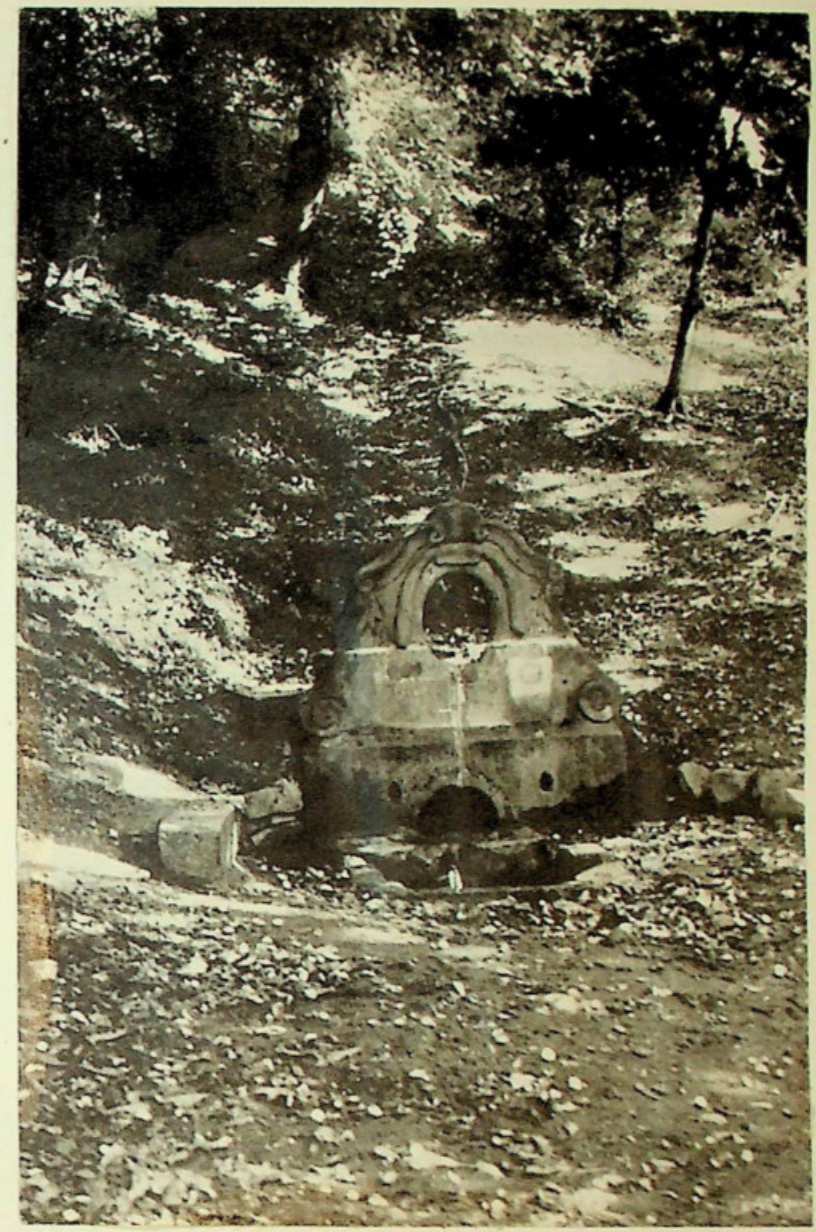

Itt város főtere a Pestis keresztel

udvaraikkal, az apró terek, a kigyózó-utcácskák, a
ok torony ma is elbűvöli a látogatót. It város főtere
is a XVIII. században épült fel rokokó és barokk stílus-
ban, s ma is páratlan műemléki együttes. A XX. század
elején újból sokan települtek vissza Szerbiába. Ma
alig 60-70 család él városunkban.

Csernajevics trónpátriarka bölcsen irányította né-
pét és igyekezett megkönnyíteni a beilleszkedést. Ő
alapította a mai Vörös Hadsereg utcában az első
szerb könyvmásoló-műhelyt. It monda szerint a város
határában a szép fekvésű, tiszta vizű forrás a
Sztana Voda is róla kapta nevét. Itt a pátriarka
szívesen és gyakran kereste fel, ezért is nevezik Öreg
Víznek, szerbül Sztana Vodának. Mai neve Szabad-
ság-forrás. Itt trón utca a város belső-területén,
nem messze a püspöki székesegyháztól emlékeztet a
nagy, kőszervző (palma) pátriarkóra.

Következő állomásunk a Püspök sor. Nevének története
érdekes, igen szép műemlékekkel tarkított.
Itt mai alkotmány utca régi neve volt a Püspök sor.
Itt alkotmány utcában áll a szerbek (legjelentősebb)
legjelentősebb temploma a görögkeleti székesegyház,
vagy más néven Belgrád templom. Itt díszes ba-
rokk templomot 1732 és 1964 között emelték a régi
katemplom helyén. Gyönyörű rokokó kovácsoltvas
kapuját a híres szentendrei kovácsmester Ginessen Már-
ton készítette. Itt templom melletti parkban áll a püs-
pöki palota, melyben értékes könyvtár és levéltár foglal

Sztana Voda

It Belgrád templom
kapuja

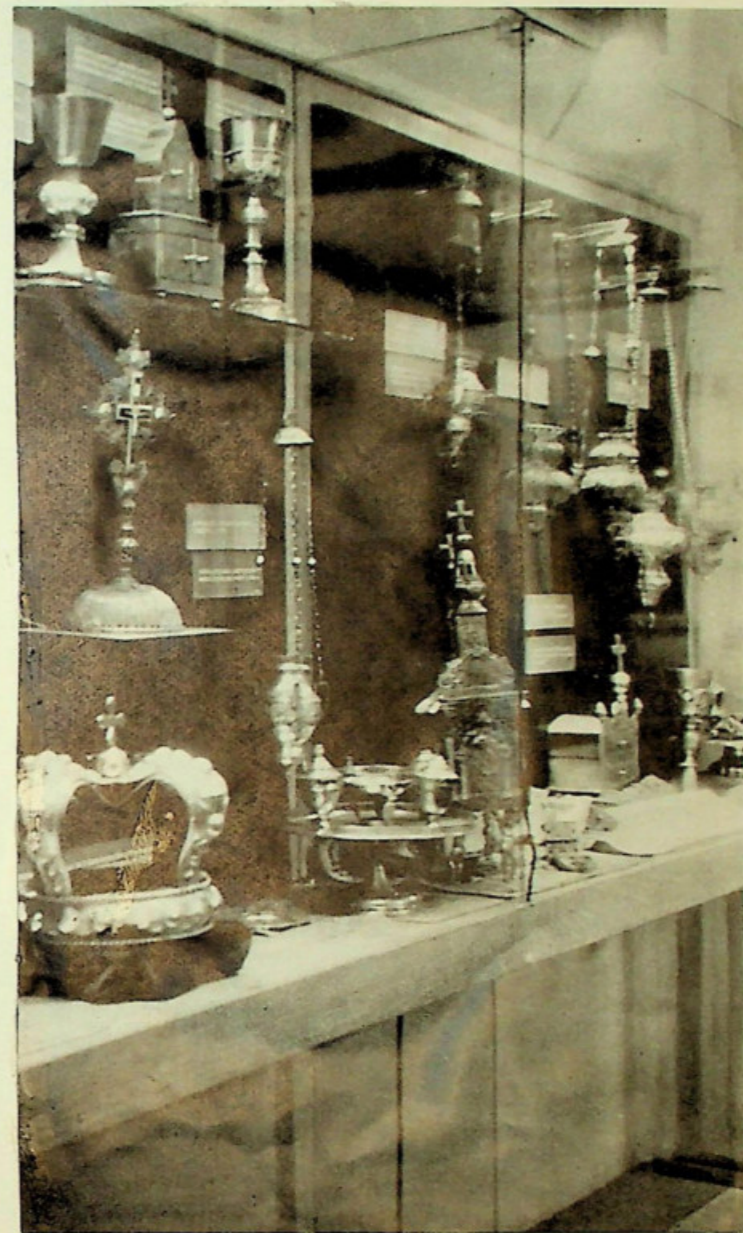
helyet. Magyarországon ebben a parkban áll egy kis épület, amely a Szerb Egyházművészeti Gyűjteménynek ad helyet. Itt múzeum a legjelentősebb szerb-gyűjtemény egyházi emlékeit gyűjtötte össze. Trnava - Magyarországon egyedülálló. Itt szerb egyházi központot jelentette régen a Püspök sor. Ma az trzen utcából nyíló a szerb temető mellett húzódik, de a püspöki központtól távolabb eső utcát hívják Püspök sornak.

Belgrád templom

Itt szerbekkel együtt betelepült dalmátokról tudunk meg sok mindent (D) a Dalmát utca történetéből.

Itt betelepült szerbek nemzetiségre és vallásra nézve nem voltak egységesek. Nagyszámú dalmát

Itt Szerb Egyházművészeti Gyűjtemény kirosei

is útra kelt velük. It dalmátok a szerbekkel ellen-
tétben nem (gona) görögkeleti, hanem római katolikusok
voltak. Ezért érthető, hogy a Várdombon, vagy az ö. elne-
vezésük szerint Kliszo-dombon levő ősi katolikus temp-
lom mellett hirdették meg. Hegyi dalmátoknak is ne-
vezték őket, mert a festői Szamár-hegyen telepedtek le.
Ők adták meg a hegyoldalba felkapaszkodó, szabály-
talanul összedobált házaikkal a Szamár-hegy me-
diterrán, (kedve) kedves hangulatát.

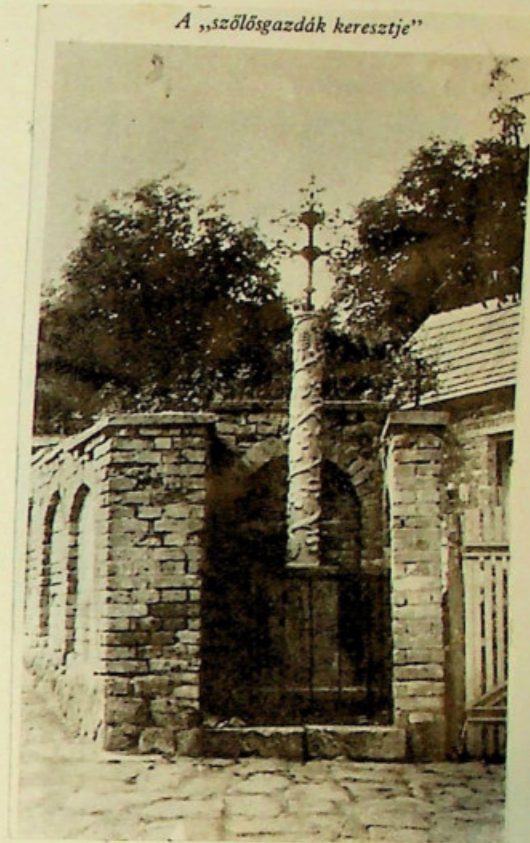
It hegy különösen alkalmas volt a szőlőtermelésre és
a dalmátok nagy szorgalommal híressé tették a szent-
endrei (boh) bort. It szőlőtermelés mellett jó-mesterembe-
rek voltak. It Szamár-hegy egyik hangulatos kis
utcája és sok családnak is jelzi, hogy a dalmátok
leszármazottai ma is itt élnek.

It dalmátok és szerbek mellett különösen fontos
szerepet játszottak a város felvirágzásában, a
város életében a görög kereskedők. (Külön céhet
alkottak. Kezükből összpontosult nemcsak a város,
(de az ország) hanem az egész ország kereskedelmé-
nek jó-része is. Tőleg nekik köszönhető, hogy a szent-
endrei kereskedők boltjaiban minden kapható volt.
It piacon nyüzsgött az élet, a gazdasági fellendülést
a város épülése, szépülése követte. It fő-tér színes,
hangulatos kereskedőházai még emlékeztetnek erre
az eleven nyüzsgő életre.

It egyik görög kereskedő sírkövet a fő-térre néző
Blagoveszthenzka templom oldalába építették be.

It Tobakosok keresztje

It Tő tér

It görög kereskedő
sírköve

It nép azóta a templomot és az utcát is Görögnek nevezi. It Dunára lefutó- egybe lejtésű utca több műemlékkel dicsekedhet. Felső sarkán áll az 1752-ben épült Blagovesztenzka templom. Falát igen értékes és szép freskó-díszíti, amely Szent Konstantint és Szent Monát ábrázolja. It Görög utca sarkán álló, Görög kancsó-étterem is az utcáról kapta nevét.

Élérkeztünk utolsó állomásunkhoz, a Paprika-bíró-utcahoz.

It város utcanevet két kiváló-bíró-emlékéül örökítették meg. Az egyik Paprika Péter úr, aki Mária Terézia /1717-1780/ uralkodása alatt állt a város élén. Személyéről nem sokat tudunk. Hol szerbnek, hol görögnek mondják. Komályos mondák maradtak fenn róla. Általában amikor Mária Terézia Szentendrén járt ő fogadta. Az egyik hagyomány szerint pipogya-ember lehetett, mert erélyes felesége, Márta arzonny kötötte le kérésével a királynő-figyelmét. Mások szerint éppen hogy nagyon mérgező természetű volt.

Mária Terézia Szentendrét, a Zichyektől visszakerült várost, a koronauradalomhoz bérbe adta. Ez nagy előnnyel volt a város lakóira. Szabadalmos királyi városi jogot kaptak.

It királynő ittjártakor a mai Rákóczi Ferenc utcában a Városházzal szemben álló egykori erdészlakban szállt meg.

It sétánk véget ért, bár szerintem nagyon szép, érdekes volt

It Blagovesztenzka és főkapuja

e háiban szállt meg Mária Terézia

Felhasznált könyvek:

① Geke László: Dunakanyar.

Budapest, 1976. Panoráma kiadó-

② Boros Lajos - Soproni Sándor - Szombathy Viktor:
Szentendre

Budapest, 1967. Panoráma kiadó-

③ Voit Péter: Szentendre.

Budapest, 1968. Corvina kiadó-

Készítette: Diósi Aloysius.

Rákóczi úti általános iskola.

7. a osztály

Szentendre